

ВІДГУК

про дисертацію **Сімоненко Людмили Юріївни**
**«Лінгводидактичні засади організації контролю сформованості
методичної компетентності майбутніх учителів української мови»**, подану
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.02 – теорія і методика навчання (українська мова)

Проблема контролю навчальних досягнень студентів не є новою, проте внаслідок процесів переорієнтації в системі освіти нині набуває особливої актуальності. В умовах компетентнісної парадигми, де чільне місце посідає не стільки поінформованість суб'єкта навчання, скільки уміння розв'язувати проблеми, які виникають у конкретних навчальних та життєвих ситуаціях, потребують уточнення або новітнього розв'язання аспекти, пов'язані з організацією підсумкового контролю, змістом контрольованих матеріалів, технологій проведення контрольних зрізів, форматом контрольних робіт тощо. Має змінитися система оцінювання: замість узагальнювальної, фактично якісної характеристики повинна надаватися аналітична кількісна характеристика всіх компонентів, яка синтезується і дозволяє більш точно й об'єктивно оцінити ту чи ту компетенцію. Усе вищесказане зумовлює актуальність теми наукового дослідження Сімоненко Людмили Юріївни «Лінгводидактичні засади організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови».

Зміст пропонованої дисертації свідчить про ґрунтовність дослідницької позиції авторки, сформовану методику аналізу. Людмила Сімоненко упродовж усієї розвідки відстоює думку про те, що наразі постає потреба в розробленні продуктивних моделей, технологій розвитку методичної компетентності майбутнього вчителя української мови. Одним зі шляхів поліпшення якості освіти, ефективного навчання фахівців у вищій школі є підвищення рівня здійснюваного контролю за формуванням методичної компетентності студентів.

Композиційний аспект дисертації та змістове її наповнення науково доцільне і концептуально виправдане. Праця складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури і додатків, відображає процес та результати дослідження, ключові положення якого ґрунтуються на основних засадах гуманістичної філософії освіти, законодавчих і нормативних документах про вищу та середню освіту. У вступі доведено актуальність теми, коректно подано понятійний апарат: чітко визначено об'єкт, предмет, мету дослідження.

Щодо наукової новизни, то у пропонованій розвідці вона є достатньо вартісною. Здобувачка уперше обґрунтувала теоретичні засади організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови; уточнила сутність поняття «контроль сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови»; розробила методiku організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови; удосконалила змістово-процесуальне забезпечення контролю сформованості методичної компетентності студентів – майбутніх філологів.

П'ять дослідницьких завдань Людмила Юріївна Сімоненко розв'язувала із застосуванням коректно сформульованих теоретичних та емпіричних методів.

Відповіді на проблеми, порушені в *першому* та *другому* завданнях дисертації, містить перший підрозділ. Різномасштабний аналіз, дискусійні підходи сприяють ґрунтовному розкриттю сутності базових понять пропонованої розвідки («професійна компетентність», «професійна педагогічна компетентність», «лінгводидактична компетентність»), проведенню кореляції між ними. Заслуговує на увагу те, що на підставі аналізу наукової літератури з окресленої проблеми визначено методичну компетентність учителя української мови: складне інтегративне утворення, що становить поєднання результату методичної підготовки, тобто синтез знань (психолого-педагогічних, загальнонавчальних, предметних), умінь (загальнопедагогічних, спеціальних і комунікативних) і навичок педагогічної діяльності, необхідних для ефективної реалізації процесу навчання української мови, методичного досвіду, отриманого в процесі професійної діяльності, та особистісних рис педагога.

Інтерпретовано методологічну сутність категорії «контроль» у взаємозв'язку з іншими науковими поняттями («діагностування», «моніторинг», «педагогічний контроль», «педагогічне діагностування»), завдяки чому подано визначення контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови (навчально-пізнавальна дія, що є обов'язковим складником навчально-виховного процесу й полягає у визначенні дієвості та ефективності організації процесу формування методичної компетентності, з'ясуванні рівня засвоєння програмного матеріалу з фахових дисциплін і володіння методичними вміннями й навичками).

Важливою на сторінках розділу є дискусія, присвячена визначенню функцій педагогічного контролю. Так, до прикладу, сьогодні дослідники виокремлюють понад двадцять функцій контролю навчальної діяльності: контролювальну, стимулювальну, навчальну, освітню, виховну, розвивальну, перевіряльну тощо. Проте деякі з них, як справедливо зазначає авторка,

дублюють одна одну, а виокремлення кількох є невиправданим і сумнівним, наприклад, таких: залякувальної, перевіряючої, дисциплінуючої, караючої тощо. Задля переконливості своїх суджень Людмила Сімоненко провела анкетування поміж викладачів та студентів, які підтвердили позицію здобувачки: 67% опитаних найвагомішою вважають стимулювальну, навчальну, розвивальну, діагностувальну, коригувальну, оцінну, методичну і прогностичну.

Виправданим у дослідженні є розгляд видів контролю, виокремлення яких залежать від дидактичної мети, від форми проведення, від суб'єкта/об'єкта проведення контролю.

На основі ретельно опрацьованих вітчизняних і зарубіжних наукових праць психологів В. Давидова, І Зимньої, Г. Костюка, О. Леонтєєва, С. Рубінштейна встановлено, що контроль сформованості методичної компетентності студентів – майбутніх учителів української мови передусім пов'язаний з такими процесами, як розвиток мовної свідомості, мислення та мовлення, виконання конкретних операційних дій задля одержання теоретичних знань і вдосконалення практичних навичок, розвитку мотивації до навчання.

У другому розділі з'ясовано лінгводидактичні засади організації контролю сформованості методичної компетентності в сукупності загальнодидактичних, лінгводидактичних і специфічних принципів. Найбільш значущими визначено принципи структурування і генералізації знань, відкритості та прозорості, гармонізації, оптимізації навчального контролю, повноти, комплексності, опосередкованого оцінювання, індивідуалізації. *Щоправда, до окреслених принципів доцільно було б додати ще й такі: значущості (оцінюванню підлягають лише значущі результати навчання та діяльності); адекватності (оцінка є адекватною до цілей та результатів навчання, а знання та вміння мають не формальний, а практичний характер); інтегрованості (оцінювання є складником процесу навчання, має виховний характер, сприяє оптимізації навчання); розуміння (форми оцінювання прості та зрозумілі учням, доступні та зручні у використанні).*

Таким, що заслуговує на особливу увагу, є твердження про розмежування понять «метод контролю» і «форма контролю» (форми контролю, за словами авторки, – це способи його організації й реалізації, а методи контролю – це способи взаємопов'язаної діяльності викладача і студентів, спрямовані на визначення й оцінювання змісту і характеру навчальних досягнень останніх).

Зміст контролю визначається метою навчання, сформульованій у дослідженні мовою компетенцій. Відповідно, під час з'ясування лінгводидактичних засад доцільно було б узяти до уваги визначені сучасністю підходи. Адже саме компетентнісний підхід передбачає, що об'єктом

перевірки є не окремі знання, уміння і навички, а їхні комплекси, тобто компетенції (на цьому акцентує й сама здобувачка). Окрім того, варто в контексті дослідження апелювати до функційного підходу, реалізація якого забезпечує уміння суб'єктів навчання послуговуватися мовою як засобом пізнання, комунікації, сприяти розвиткові творчих здібностей, ініціативності, пізнавальної самостійності школярів, умінню працювати з інформацією, критично її оцінювати тощо.

Третє та четверте завдання дисертаційної праці розв'язано в другому розділі – «Стан і перспективи організації контролю в сучасній лінгводидактиці». Аналізуючи стан формування методичної компетентності майбутніх учителів української мови й організації педагогічного контролю у вищому навчальному закладі, авторка доходить висновку, що вкрай гостро постає проблема засвоєння студентами сучасних тенденцій мовної освіти, відчувається брак спеціальної навчальної й навчально-методичної літератури з організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови. Окрім того, справедливо акцентовано увагу тому, що однією з причин низького рівня сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови є неправильна організація контролю.

Для з'ясування стану сформованості методичної компетентності студентів було визначено критерії: операційний, функційний, професійний. Згідно з критеріями подано чотири рівні (високий, достатній, середній, елементарний) сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови. Заслуговує на увагу те, що запропоновані рівні визначені за певними методами педагогічного вимірювання. Однак у розв'язанні четвертого завдання поза увагою лишилися показники – параметри аналізу певних компонентів та зв'язків, які мають відображати авторське розуміння структурних складників.

Що ж до п'ятого завдання дослідження (розробити методику організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови та перевірити її ефективність), то воно з'ясоване в третьому розділі, присвяченому експериментальній методиці. Організація контролю сформованості методичної компетентності майбутніх філологів здійснювалася поетапно. Використовувалися ефективні форми, методи і засоби, адекватні змістові навчання. З-поміж форм навчання продуктивними були колоквиуми, дидактичні ігри, самоконтроль, індивідуальні консультації тощо.

Упродовж експерименту домінували такі методи і прийоми контролю: усне опитування; моделювання фрагментів уроків; тести; термінологічний диктант; лінгводидактичний аналіз тексту; методичне портфоліо; створення презентацій; написання рефератів; спостереження за навчальною діяльністю студентів тощо.

Безперечно, жоден із вимірювачів не може бути універсальним, проте використані в комплексі, вони дають змогу перевірити рівень підготовки належним чином. *Робота виграла б, якби на формувальному етапі експерименту здобувачка обґрунтувала вибір вимірювача, який має обумовлюватися об'єктом та визначатися умовами перевірки. Наприклад, знання та навчальні вміння перевіряють зазвичай за допомогою усного опитування або тестування; практична грамотність (культурно-мовленнєва, орфографічна) – виконанням письмової роботи; рецептивні комунікативні уміння – через аналіз тексту; продуктивні комунікативні уміння – створення тексту або усного висловлювання тощо.*

Ефективними виявилися контрольні вправи (когнітивно-репродуктивні, конструктивно-проектувальні, аналітичні, творчі й комунікативні), що мали комплексний характер, забезпечували реалізацію всіх напрямів та етапів контролю.

Не менш результативними в організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови є тести («педагогічний тест», «лінгводидактичний тест», «професійно зорієнтований педагогічний тест»), про що говорить здобувачка на сторінках 91, 92, 93 тощо. *Виконання тестових завдань у поєднанні з можливостями використання комп'ютерної техніки забезпечує значно більшу об'єктивність результатів. Очевидно, доцільно було б хоча б невеличку частину дослідження присвятити проблематиці використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови.*

Результати експерименту засвідчили ефективність запропонованої методики організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови, яку доцільно упроваджувати в практику вищих навчальних закладів.

Сімоненко Людмила Юріївна розв'язує всі поставлені завдання і досягає мети, робить теоретичні та практичні узагальнення, висновки, вносить вагомі методичні пропозиції та рекомендації. Вірогідність наукових результатів забезпечено опорою на фундаментальні й сучасні наукові дослідження, відповідністю теоретичних та емпіричних методів меті й завданням, педагогічною результативністю розробленої методики.

Додатки увиразнюють хід дослідницького пошуку. Список використаних джерел (302 позиції), а також покликання на них у тексті дисертації здійснено з дотриманням вимог.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Сімоненко Людмили Юріївни «Лінгводидактичні засади організації контролю сформованості методичної компетентності майбутніх учителів української мови» є самостійним, структурно завершеним, цілісним дослідженням актуальної проблеми. За рівнем наукової новизни та практичною значущістю дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» п.п. 13, 14, 15, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України, а розроблені в розвідці теоретичні положення й отримані результати можна кваліфікувати як вагомий внесок у розвиток теорії та методики навчання української мови. Сімоненко Людмила Юріївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри інженерної
педагогіки та мовної підготовки

ДВНЗ «Криворізький національний університет»

З. П. Бакум

